

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
สำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์

The Development of Promoting Self-discipline Program on Contemplative
Education for Intellectual Disability Students, Mattayomsuksa 3,
Kalasin Panyanakun School

จุฑามณี เสาระโส¹
ทัศนศิริรินทร์ สว่างบุญ²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และ 3) เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีระดับสติปัญญา 50 -70 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งประกอบด้วย 8 หน่วย 16 กิจกรรม 2) แบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้านความรับผิดชอบ ความอดทน และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม 3) แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ The Wilcoxon Matched Pairs Signed – Ranks Test

ผลการวิจัยพบว่า

1. โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด 8 หน่วย 16 กิจกรรมเมื่อนำโปรแกรมมาใช้ส่งเสริมพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

2. ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า นักเรียนมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปว่าไม่มีความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม วินัยในตนเอง จิตตปัญญาศึกษา บกพร่องทางสติปัญญา

¹นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ ภาควิชาวิจัยและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

The objectives of this study were 1) to develop promoting self-discipline program based on contemplative education for intellectual disability students, 2) to examine the effect of promoting self-discipline program based on contemplative education for intellectual disability students, and 3) to examine the retention of promoting self-discipline program based on contemplative education for intellectual disability students.

The participants of this study were 6 intellectual disability students (IQ = 50 - 70) who were studying in Mattayomsuksa 3, first semester, academic year 2017, Kalasin Panyanukun School. The instrument used in this study was the manual for promoting self-discipline program based on contemplative education. Pre-assessment, post-assessment, and 2 weeks delayed post-assessment were conducted to assess self-discipline for intellectual disability students. The assessment was conducted to examine self-discipline in responsibility, patience, and following the social regulations. The data was analyzed to find out Mean, Standard Deviation in order to compare the behavior of before and after participating in the promoting self-discipline program by using The Wilcoxon Matched Pairs Signed – Ranks Test.

The Result found that:

1) Promoting self-discipline program based on contemplative education for intellectual disability students consist of 8 units 16 activities. After applying promoting self-discipline program to intellectual disability students who were studying in Mattayomsuksa 3, the results found that students' self-discipline was higher than before participating in the promoting self-discipline program

2) After applying promoting self-discipline program to intellectual disability students who were studying in Mattayomsuksa 3, the results found that students' self-discipline was higher than before participating in the promoting self-discipline program, which were significant differences at the level of 0.05.

3) For the delayed post-assessment after participating in the program for 2 weeks, the results found that students' self-discipline were decreased in the significant differences at the level of .05. It is revealed that there was not retention of intellectual disability students' self-discipline. It is revealed that there was not retention of intellectual disability students' self-discipline.

Keyword : Program Development, Self-discipline, Contemplative, Intellectual Disability

บทนำ

“งานช่วยเหลือผู้พิการนี้ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้พิการไม่ได้เป็นผู้ที่อยากจะพิการและอยากช่วยเหลือตนเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไรเพื่อชีวิตและมีเศรษฐกิจของครอบครัว จะทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีในครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้น นโยบายที่จะทำก็คือช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้ เพื่อที่จะให้เขาสามารถเป็นประโยชน์แก่สังคม” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันศุกร์ที่ 22 มีนาคม 2517 กอรปกับในปัจจุบันกระแสสิทธิมนุษยชนความเป็นประชาธิปไตย ทำให้แนวคิดการดำเนินงานด้านคนพิการปรับเปลี่ยนไปอย่างมาก จากการให้การสงเคราะห์เป็นการเน้นความสำคัญกับการพัฒนาคนพิการให้เต็มศักยภาพอย่างสูงสุด พร้อมทั้งมีความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกับคนทั่วไป

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่อยู่ในวัยเรียน อายุระหว่าง 6 – 21 ปี จะสามารถเรียนหนังสือได้สูงสุดประมาณชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเด็กเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นไม่สามารถเรียนวิชาสามัญได้เท่าเทียมกับเด็กปกติ ควรได้รับการศึกษาเฉพาะเด็กประเภทนี้ (ผดุง อารยะวิญญู, 2542) ซึ่งถ้าจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมจะพอที่จะสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนและอยู่ในสังคมได้ แต่สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องพัฒนาคือ ความมีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดูแลตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง และมีความเข้าใจยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมและสังคมให้การยอมรับในความสามารถของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การสอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีวินัยในตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยเวลา ความอดทน และความมุ่งมั่นของครูผู้สอน บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลทุกคนสามารถพัฒนาได้ การสอนที่ดีต้องนำความรู้มาเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของเด็กตลอดเวลา เด็กจะรู้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้ไปใช้ทำอะไร ไม่ว่าจะป็นวิชาอะไร (อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2550 : 51)

การสร้างวินัยในตนเองให้เกิดแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการจะสอนให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้สามารถจำทักษะกระบวนการและนำทักษะนั้น ๆ ไปใช้ได้ ครูต้องสอนโดยใช้ความรู้ความเข้าใจ เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริงที่อยู่รอบตัว ให้เด็กได้สัมผัสถึงคุณค่าของชีวิต ความมีวินัยในตนเองที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ ซึมซับจากภายใน จนแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองออกมาเองโดยไม่ได้มีความรู้สึกลัวถูกบังคับ สอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ที่จะให้ เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, 2550 ; อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2546 ; ประเวศ วะสี, 2549, 2550 ; วิจักขณ์ พานิช, 2549 ; สุวรรณา ชิวพฤกษ์และชากุล สิ้นไชย, 2551 ; Hladis, 2005) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิด “4 – 3 – 3” ความเชื่อพื้นฐานหรือหลักการ 4 ประการ ได้แก่ 1) เชื่อมมั่นและเคารพในความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง มนุษย์ มีเกียรติมีศักดิ์ศรี เรียนรู้และพัฒนาได้ 2) ยอมรับและเคารพในความไม่เหมือนหรือความแตกต่างของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง 3) เชื่อในความเป็นองค์รวม (holism) มีใจกองรวม (heap) หรือแยกส่วน และ 4) เชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนรู้ สอนไม่ได้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2550)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเตรียมความพร้อมทักษะงานอาชีพ ซึ่งต้องฝึกทักษะในการทำงานตั้งแต่กระบวนการผลิต จนถึงการจัดจำหน่าย ซึ่งต้องอาศัยความมีระเบียบวินัยในหลาย ๆ ด้าน เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพสู่การมีงานทำในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาโปรแกรมที่จะช่วยส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาด้านอาชีพสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพตามศักยภาพ โดยเลือกที่จะศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสม เพราะสามารถเข้าใจเหตุผลและควบคุมตนเองได้มากกว่าเด็กเล็ก แต่เนื่องจากเด็กวัยรุ่นจะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีอารมณ์หลากหลาย เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความจำสั้น สอนไปแล้วไม่นานก็จะลืม ดังนั้นผู้วิจัย จึงพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อปลูกฝังความมีวินัยในตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลทั่วไปในสังคมได้อย่างสันติและมีความสุข

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

3. เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

สมมุติฐาน

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัย

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา หลังการใช้โปรแกรมแล้ว 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างจากหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2560 มีจำนวน 5 ห้องเรียน จำนวน 69 คน เป็นนักเรียนที่มีระดับสติปัญญา 50 – 70 จำนวน 12 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย ระดับสติปัญญา ตั้งแต่ 50 – 70 ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

- 2.1 ไม่มีความพิการซ้อน
- 2.2 มีความสามารถในการเรียนรู้และสื่อสารกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี
- 2.3 สามารถฟังและปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆ ได้
- 2.4 มีพัฒนาการด้านร่างกายปกติ สามารถเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

- 3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

4. การดำเนินการวิจัย

4.1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

4.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างความมีวินัยในตนเองให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยสอบถามจากครูผู้สอน ผู้ปกครอง และพี่เลี้ยงนักเรียน แม่บ้านหอพักนักเรียน ครูประจำหอพักนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4.1.2 นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเนื้อหาและออกแบบโปรแกรมที่ใช้ส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยเป็นโปรแกรมที่ง่าย เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และสอดคล้องกับทักษะการช่วยเหลือตนเองและการดำรงชีวิตในสังคมที่แตกต่าง สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยเน้นทักษะชีวิตพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริงทุกกิจกรรม

4.1.3 สร้างโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จำนวน 8 หน่วย 16 กิจกรรม ประกอบด้วย นำเสนอประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณา พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.1.4 ตรวจสอบและหาคุณภาพโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยใน ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และคู่มือการใช้โปรแกรม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสม เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการนำไป ใช้จริง

4.1.5 ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับสติปัญญา 50 – 70 จำนวน 6 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

4.1.6 ปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หลังจากทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับสติปัญญา 50 – 70 ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้โปรแกรมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

4.2 การสร้างแบบประเมินความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.2.1 ศึกษาบริบทของหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

4.2.2 สร้างแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ให้มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ความมุ่งหมาย นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย โดยประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับผิดชอบ ด้านการความอดทน และด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง 3 ระดับ ดังนี้

2	หมายถึง นักเรียนแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสม่ำเสมอ
1	หมายถึง นักเรียนแสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองบ้างเป็นบางครั้ง
0	หมายถึง นักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเลย

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ตามเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ

0 - 0.50	ระดับคุณภาพ	ปรับปรุง
0.51 – 1.50	ระดับคุณภาพ	พอใช้
1.51 – 2.00	ระดับคุณภาพ	ดี

4.2.3 นำแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง เสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำชี้แนะและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.2.4 นำแบบประเมินความมีวินัยในตนเองให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาข้อคำถาม (Items) โดยพิจารณาตัดสินเป็นรายชื่อ

4.2.5 หาคุณภาพของแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยนำคะแนนประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

4.2.6 ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสังเกตความมีวินัยในตนเอง ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 6 คน ก่อนนำไปใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

4.2.7 ทิมพ์แบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 เชิงปริมาณ

4.3.1.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้โปรแกรม ส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.3.1.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มเป้าหมายเข้ารับการฝึกความมีวินัยในตนเองตามโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามแผนการจัดกิจกรรมเป็นเวลา 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 16 ชั่วโมง

4.3.1.3 หลังการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาแล้ว ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมทำการประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบประเมินฉบับเดิม

4.3.1.4 วัดความคงคน ทำการประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของกลุ่มเป้าหมายซ้ำอีกครั้ง (Follow) โดยเว้นระยะ 2 สัปดาห์

4.3.2 เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสังเกตกลุ่มเป้าหมาย โดยมีผู้สังเกตร่วม ได้แก่ ครูประจำชั้นของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ท่าน ผู้วิจัยได้จัดเตรียมพื้นที่และประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยบางสถานการณ์จำเป็นต้องสร้างสถานการณ์เพื่อเป็นการสังเกตพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่ 3 ด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการที่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะพื้นฐานในการส่งเสริมทักษะอาชีพของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น ก่อนเข้าห้องเรียนครูถอดรองเท้าวางไว้บนชั้นวางรองเท้าสังเกตนักเรียนว่าปฏิบัติตามหรือไม่ เป็นต้น

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการเก็บข้อมูล ใช้การสังเกตเป็นหลักเนื่องจากนักเรียนไม่สามารถตัดสินใจเชิงวิชาการด้วยตัวเองได้ การพัฒนาจึงต้องอาศัยเวลาและความอดทนค่อนข้างสูง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสังเกตกลุ่มเป้าหมาย โดยมีผู้สังเกตร่วม ได้แก่ ครูประจำชั้นของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ท่าน ผู้วิจัยได้จัดเตรียมพื้นที่และประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยบางสถานการณ์จำเป็นต้องสร้างสถานการณ์เพื่อเป็นการสังเกตพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่ 3 ด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการที่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะพื้นฐานในการส่งเสริมทักษะอาชีพของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น การถือของหนักเดินผ่านนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่กำลังเล่นอยู่กับเพื่อนคนอื่นอยู่ เพื่อดูว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายจะอาสาช่วยครูถือของหรือไม่ หรืออาจจะเป็นการเดินชน เดินผ่านเพื่อดูมารยาททางสังคมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย เหล่านี้เป็นต้น

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการเก็บข้อมูล ใช้การสังเกตเป็นหลักเนื่องจากนักเรียนไม่สามารถตัดสินใจเชิงวิชาการด้วยตัวเองได้ การพัฒนาจึงต้องอาศัยเวลาและความอดทนค่อนข้างสูง

5.2 เชิงปริมาณ

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ใช้สถิติทดสอบวิลค็อกสัน (The Wilcoxon Matched – Pairs Signed – Ranks Test) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้คู่มือการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามที่ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านได้ให้ความเห็นชอบ นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย นักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโปรแกรมได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับสติปัญญา 50 - 70 จำนวน 6 คน หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัยในตนเองดีขึ้นมากกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม ดังนี้

คนที่ 1 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการพูดมีความไพเราะขึ้นเมื่อสนทนากับครู แต่บางครั้งอาจจะหลงลืมแต่จะแก้ไขและกล่าวคำขอโทษ การเข้าแถวมีความรับผิดชอบมากขึ้น ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนที่เมื่อได้ยินเสียงเพลงมาร์ชโรงเรียนหมายถึงต้องมาเข้าแถว ครูจึงไม่ได้ตาม มีจิตอาสามากขึ้นพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปคือ เมื่อเห็นครูไม่เฉพาะครูประจำชั้นแต่เป็นครูที่เดินผ่านและถือของหนักจะวิ่งเข้าไปช่วยถือแสดงพฤติกรรมดังกล่าวบ่อยครั้ง

คนที่ 2 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปคือ ก่อนพูดหรือตอบคำถาม นักเรียนจะหยุดคิดก่อนจะตอบคำถาม นั้นหมายความว่านักเรียนมีการฟังอย่างตั้งใจเพื่อให้เข้าใจคำถาม และมีมารยาทในการฟังและพูดมากขึ้น พฤติกรรมการใช้เพื่อนทำงานแทนเปลี่ยนไปอยู่ในระดับดี และออกจากห้องทุกครั้งจะขออนุญาตก่อนเสมอและครูจะกำหนดเวลาให้ว่า “ให้เวลา 5 นาที” จะกลับมาตามกำหนดเวลาเสมอเปลี่ยนไปอยู่ในระดับพอใช้

คนที่ 3 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น มีความอดทนมากขึ้น การทิ้งขยะไม่เป็นที่ลดลง อาจเป็นเพราะนักเรียนมีการเลียนแบบพฤติกรรมของคนอื่น แต่เมื่อได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ถูกต้องก็สามารถปฏิบัติตัวดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับดี แต่มีความอดทนต่อความยากลำบากในระดับพอใช้

คนที่ 4 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่เฝ้าเวรตามที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับพอใช้ การเก็บของเข้าที่เป็นระเบียบยังต้องปรับปรุงและการทิ้งขยะไม่เป็นที่อยู่ในระดับพอใช้ การทำงานที่รับผิดชอบเสร็จตามกำหนดเวลาดีขึ้นอยู่ในระดับพอใช้

คนที่ 5 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนจัดเก็บของเข้าที่เอง ทำหน้าที่เฝ้าทำความสะอาดห้องด้วยตนเองอยู่ในระดับดี มีความอดทนต่อความยากลำบากอยู่ในระดับดี พฤติกรรมแสวงหาบริการเปลี่ยนไปอยู่ในระดับดี แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของทางโรงเรียนอยู่ในระดับดี

คนที่ 6 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า การทำงานร่วมกันคนอื่นอยู่ในระดับพอใช้ มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นจากเดิมอยู่ในระดับดี มีการเข้าแถวรับบริการเปลี่ยนไปอยู่ในระดับดี การทิ้งขยะไม่เป็นที่ให้มีให้เห็นบ้างแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับพอใช้

2. ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความรับผิดชอบ มีระดับคุณภาพดี ด้านความอดทน ระดับคุณภาพดี และด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม มีระดับคุณภาพดี

3. ผลการศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาแล้ว 2 สัปดาห์ พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแล้ว 2 สัปดาห์ แตกต่างจากหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปว่าไม่มีความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมพบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาเป็นอย่างดีและได้พัฒนาโปรแกรมตามลำดับขั้นตอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ลักษณะ (วิจักขณ์ พานิช, 2553) ได้แก่ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) เป็นการฟังด้วยความตั้งใจ 2) การน้อมสัจใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) เป็นกระบวนการนำประสบการณ์มาคิดอย่างใคร่ครวญ อย่างลึกซึ้ง 3) การเฝ้ามองตามความจริง (meditation) เป็นการปฏิบัติธรรมหรือภาวนา เฝ้ามองธรรมชาติของจิต ทำให้เห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก โดยแนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมกับการพัฒนาความมีวินัยในตนเอง โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากแนวคิดนี้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาในด้านในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่ง โดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล (สุนน อมรวิวัฒน์, 2551 : 10)

2. ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในทางที่ดีขึ้นทุกคน เนื่องจาก แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นวิธีการที่ทำให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น จึงทำให้สามารถเปิดรับสิ่งต่างๆ ที่ผู้วิจัยต้องการส่งเสริมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Karsmeyer(2001:4276-A) ที่ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้แบบองค์รวมและจิตตปัญญาศึกษาในการสอนสายศิลป์ พบว่าแนวปฏิบัติของจิตตปัญญาศึกษาทำให้เกิดการหลอมรวมของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของนักเรียน นาฏศิลป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำไปใช้ในกลุ่มเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กออทิสติก หรือเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์ แนวทางปฏิบัติทางด้านจิตตปัญญาศึกษา ทำให้เด็กมีสมาธิในการเรียนขึ้น และมีการยอมรับตนเองและบุคคลรอบข้างได้ดียิ่งขึ้นด้วย รวมทั้งเป็นการค้นหาและดึงศักยภาพซ่อนอยู่ในตัวเด็กเหล่านี้ออกมาให้ปรากฏ โดยผู้วิจัยสรุปว่าควรมีการนำหลักจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้แบบองค์รวมไปใช้ในการจัดหลักสูตรให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากยิ่งขึ้น

3. ผลการศึกษาความคงทนพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมไม่มีความคงทนในพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง โดยสังเกตได้จากค่าเฉลี่ยคะแนนความมีวินัยที่ลดลงจากหลังการเข้าร่วมโปรแกรมผ่านไป 2 สัปดาห์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับข้อจำกัดของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเอง หรือนักเรียนอาจสนใจกิจกรรมอื่นที่แทรกเข้ามามากกว่า การจัดกิจกรรมอาจต้องอาศัยเวลาเพื่อให้เด็กได้ค่อย ๆ พัฒนาสิ่งที่เรียนรู้กลายเป็นทักษะการเรียนรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง ส่วนแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรม เป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนจากภายใน หรือที่เรียกว่า ระเบิดมาจากข้างใน (จุมพล พูลภัทรชีวี, 2553) ซึ่ง การเปลี่ยนแปลงจากภายในนั้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและคงทน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การนำโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ไปใช้สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องศึกษาแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปใช้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 การนำโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ไปใช้สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถจัดกิจกรรมซ้ำ ได้ตามความเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ใช้การสอนย้ำซ้ำทวน เพื่อให้เด็กเกิดทักษะตามจุดมุ่งหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาความคงทนของพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาควรรใช้เวลาในการจัดกิจกรรมอย่างน้อย 6 เดือน

2.2 ศึกษาเป็นรายกรณี และเจาะจงพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา เช่น ความรับผิดชอบ หรือ ความอดทน หรือ ด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม เพียงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

จิรัฐกาล พงศ์ภคเจียร. (2550). *การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (11 กันยายน 2553) “ยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาผ่านกระบวนการทาง

จิตตปัญญาศึกษา (2),” หนังสือพิมพ์มติชน. หน้า 11.

ผดุง อารยะวิญญู. (2542). *การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

ไร้ไทยเพรส จำกัด

สุวรรณา ชิวพฤกษ์ และชากุล สิ้นไชย. (2551). ศิลปะสร้างสรรค์ดลยภาพภายใน. *บทความ การประชุมวิชาการ*

ประจำปี 2551 เรื่อง จิตตปัญญาศึกษา : การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

สุมน อมรวิวัฒน์. ชุดโครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนา

บุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. สสส. (อัดสำเนา).

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2546). *รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. “การสอนที่ดีต้องนำความรู้มาเชื่อมโยงกับชีวิตจริงตลอดเวลา (2),” *การศึกษาไทย*.

4(32) : 51 ; พฤษภาคม, 2550.

Hladis, J. (2005). “*Contemplative Aspect of Naropa*,” Online Learning.

<<http://www.contemplativemine.org/practies>> June 14, 2014.

Karsemeyer, Jacqueline Anne. (2001). “*Moved by Spirit : A Narrative Inquiry*,”

Dissertation Abstracts International. 61(11) : 4276 – A ; May